

SYRJINTÄLAUTAKUNTA

Syrjintä, etninen tausta, sosiaali- ja terveystoimi, syrjintäolettama, todistustaakka

Diaarinumero: 1366/66/2005

Antopäivä: 27.2.2006

Maahanmuuttajataustainen A oli eronnut lastensa äidistä vuonna 2002. A piti sosiaaliviranomaisten toimintaa alaikäisten lastensa huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä lastensuojeluun liittyvissä asioissa asenteellisena, puolueellisena ja syrjivänä. Etelä-Suomen lääninhallitus oli todennut, että A:lla oli ollut aihetta tyytymättömyyteen viranomaisen toiminnassa tapahtuneiden virheiden johdosta. Syrjintälautakunta totesi, että sittemmin paikkansa pitämättömiksi osoitetut väitteet A:n harjoittamasta perheväkivallasta eivät olleet muuttaneet Espoon sosiaaliviranomaisten A:n etniseen ja kulttuuritaustaan perustuvaa asennoitumista. Tätä suhtautumista viranomaiset eivät muuttaneet edes Helsingin hovioikeuden antaman ratkaisun jälkeen, jossa A:n väitetty väkivaltaisuus on hovioikeuden mukaan ollut ilmeisen perätön väite. Syrjintälautakunta katsoi, että Espoon sosiaali- ja terveystoimi ei ollut esittänyt yhdenvertaisuuslaissa säädetyn jaetun todistustaakan mukaisesti näyttöä siitä, ettei syrjintäkieltoa olisi rikottu niissä konkreettisissa tilanteissa, jotka vähemmistövaltuutettu hakemuksessaan on esittänyt syrjintäolettaman tueksi. Syrjintälautakunta katsoi näytetyksi, että Espoon sosiaali- ja terveystoimen toiminta oli ollut hakijan väittämin tavoin A:ta kohtaan asenteellista ja syrjivää. Syrjintälautakunta kielsi Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimea syrjimästä A:ta hänen etnisen taustansa perusteella.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää virkansa puolesta syrjintälautakuntaa tutkimaan, onko Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimi rikkonut yhdenvertaisuuslaissa säädettyä syrjinnän kieltoa A:n asiassa ja jos on, kieltämään Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoiminta jatkamasta ja uusimasta A:han kohdistuvaa syrjintää.

Hakijan selvitys tapahtumista

Vähemmistövaltuutettu on virkansa puolesta tehnyt A:n asiassa hakemuksen syrjintälautakunnalle. Asiassa on hakijan mukaan kyse Espoon kaupungin sosiaaliviranomaisten toiminnasta A:n alaikäisten lastensa huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä lastensuojeluun liittyvissä asioissa. A on eronnut lastensa äidistä vuonna 2002. A kokee, että sosiaaliviranomaisten toiminta pitkään jatkuneessa tilanteessa on ollut asenteellista, puolueellista ja syrjivää.

A on toimittanut 3.5.2004 vähemmistövaltuutetulle kantelun Espoon kaupungin sosiaaliviranomaisten toiminnasta otsakkeella ”Minuun kohdistuva asenteellisuus, puolueellisuus, syrjintä ja rasistinen kohtelu”.

Asian siirto lääninhallitukselle

Kantelukirjelmän saavuttua vähemmistövaltuutetulle kävi ilmi, että A oli kannellut samaan asiaan liittyen myös Etelä-Suomen lääninhallitukseen otsakkeella ”Kantelukirjoitus Matinkylä-Olarin sosiaaliviranomaisten toiminnan johdosta”. Monitahoisen ja -vaiheisen asiakokonaisuuden hahmottamisen sekä sen käsittelyn kannalta vähemmistövaltuutettu ei pitänyt mielekkäänä avata asiassa rinnakkaista selvitysprosessia.

Vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetun lain (2001/660) 3 §:n perusteella A:n kantelu siirrettiin hänen suostumuksellaan 22.6.2004 myös etnistä syrjintää koskevan väitteen osalta Etelä-Suomen lääninhallituksen arvioitavaksi.

Etelä-Suomen lääninhallituksen päätökset

Lääninhallitus on antanut asiassa kaksi päätöstä: 25.10.2004 (ELSH-2004-01551/SO-38) ja 21.1.2005 (ELSH-2004-02877/SO-18).

Lääninhallitus totesi viranomaisten toiminnassa useita puutteita (liitteet 2 ja 3). Etniseen syrjintään liittyviä epäilyjä lääninhallitus käsitteli erittäin suppeasti ja totesi päätöksen 21.1.2005 perusteluissa kantelijan kohtelun osalta seuraavaa: ”Kantelijalla on ollut aihetta tyytymättömyyteen viranomaisen toiminnassa tapahtuneiden virheiden johdosta. Lisäksi lääninhallitus katsoo, että saatujen selvitysten perusteella on vaikea näyttää, että kantelijaa olisi kohdeltu syrjivästi. Lääninhallitus kuitenkin korostaa sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta hyvään ja yhdenvertaiseen kohteluun”.

A:n toinen yhteydenotto vähemmistövaltuutettuun

Lääninhallituksen päätöksen jälkeen A otti yhteyttä vähemmistövaltuutetun toimistoon ja ilmaisi tyytymättömyytensä ratkaisuun siltä osin kuin se koski etnistä syrjintää. A katsoi, ettei lääninhallitus ollut käsitellyt syrjintään liittyviä seikkoja.

Vähemmistövaltuutetun lausunto

Vähemmistövaltuutettu antoi asiassa lausunnon 23.2.2005 (liite 4). Se rajattiin koskemaan pääasiassa Espoon kaupungin Matinkylän sosiaalipalvelutoimistoa kohtaan esitettyjä syrjintäepäilyjä.

Asiakirja-aineiston perusteella vähemmistövaltuutettu katsoi, että tapauksessa tuli esiin seikkoja, joiden perusteella syrjintäolettan voitiin katsoa syntyneen.

A:n kolmas yhteydenotto vähemmistövaltuutettuun

Annetun lausunnon jälkeen A otti jälleen yhteyttä vähemmistövaltuutettuun. Hän kertoi tavanneensa sosiaaliviranomaisia neuvottelussa 28.2.2005. Tapaamisessa oli käyty läpi viranomaisen jakama päiväämätön ja allekirjoittamaton paperi otsikolla ”Yhteistapaaminen A:n kanssa 28.2.2005”. Asiakirjasta ei ilmene sen laatijaa. (Liite 5). Siinä on referoitu Etelä-Suomen lääninhallituksen 21.1.2005 antamaa päätöstä ja listattu Espoon sosiaali- ja terveystoimen vastauksia. Näissä vastauksissa todetaan lähinnä, miten vastaavanlaisissa tapauksissa tullaan jatkossa toimimaan. A:n osalta todetaan, että hänen epäluottamuksensa vuoksi perheen asioiden hoito siirretään Espoonlahden sosiaalitoimistoon 1.3.2005. A:n osakseen saamaan kohteluun tai syrjintäolettan paperissa ei oteta kantaa.

Toukokuussa 2005 A ilmoitti vähemmistövaltuutetun toimistoon, että perheen asiat ovat siirtyneet hoidettaviksi Espoonlahden sosiaalitoimistoon. Ensimmäinen tapaaminen uusien työntekijöiden

kanssa oli sovittu pidettäväksi 13.5.2005. Tapaamisen jälkeen A soitti vähemmistövaltuutetun toimistoon ja kertoi, ettei tilanne sujunut toivotulla tavalla. Hän koki, että työntekijöillä oli jo ensimmäisessä tapaamisessa vahva ennakoasenne. A:n tukihenkilö B oli mukana tapaamisessa ja toimitti vähemmistövaltuutetulle tapahtumakuvauksen (liite 6).

Viikon kuluttua A soitti ja kertoi, että hänen olisi pitänyt käräjäoikeuden päätöksen mukaisesti saada tavata lapsiaan viikonloppuna. Sosiaalityöntekijä oli kuitenkin ilmoittanut puhelimitse, että lapset on kiireellisesti huostaan otettu ja sijoitettu äidilleen 19.5.2005. Poliisin väliaikaismääräyksellä A oli myös määrätty lähestymiskielloon. Syynä menettelyihin oli A:n käsityksen mukaan lasten äidin A:han kohdistamat väkivaltaepäilyt. A:ta ei kuultu ennen viranomaistoimenpiteitä.

Helsingin hovioikeus antoi lasten huoltajuutta koskevan päätöksen 8.6.2005. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä, vaan lasten huoltajuus määrättiin äidille. Lapsille vahvistettiin laaja tapaamisoikeus isäänsä A:han.

Lasten kiireellisen huostaanoton ja A:lle määrätyn lähestymiskiellon vuoksi A ilmoittaa tavanneensa lapset viimeksi huhtikuun lopulla 2005. A kokee, että sosiaaliviranomaisten ja äidin yhteistoimin lapset ovat käräjäoikeuden ja hovioikeuden päätösten vastaisesti eristetty isästään.

Hakijan perustelut

Hakija viittaa yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoon ja siihen, että yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta.

Hakija kiinnittää yhdenvertaisuuslain ohella huomiota myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin, jonka mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Hakijan mukaan Espoon kaupungin sosiaaliviranomaisten toiminnassa on tullut esiin ainakin neljä seikkaa, jotka synnyttävät oletettaman syrjinnästä:

Asennoituminen ja kohtelu

Hakijan mukaan Etelä-Suomen lääninhallituksen päätöksestä 21.1.2005 (liite 3), vähemmistövaltuutetun lausunnosta 23.2.2005 (liite 4), B:n sähköpostiviestistä 3.6.2005 (liite 6) ja C:n sähköpostiviestistä 13.6.2005 (liite 7) ilmenee, että kiistattomana voidaan pitää sitä, että A on joutunut epäsuotuisan kohtelun kohteeksi. Jos tällainen kohtelu ei kuitenkaan ole Espoon sosiaaliviranomaisten yleinen toimintatapa, niin hakijan mukaan voidaan kysyä, miksi juuri A:ta on kohdeltu ja kohdellaan epäsuotuisammin kuin muita?

Hakijan mukaan työkeän, asenteellisen ja aggressiivisen kohtelun lisäksi huomiota herättää se, ettei tapaamisissa ole huolehdittu tulkkauksesta ja että kielestä on tehty jopa vallankäytön väline maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa asioitaessa (liite 6). Espoonlahden sosiaalipalvelutoimisto on tapaamisessa 10.6.2005 myös esittänyt, että puutteellisesti suomea puhuvan ja kirjoittavan A:n asiointi sosiaalityöntekijöiden kanssa rajoitettaisiin ainoastaan kirjallisesti tapahtuvaksi (liite 7).

Tukihenkilö B:n puhelimesta 3.6.2005 kertoman perusteella myös A:n kulttuurista taustaa ei ole ymmärretty tai sitä ei ole haluttu ymmärtää. Kulttuurisia seikkoja - esimerkiksi muslimitaustasta johtuvia kasvatustapoja - on päinvastoin käännetty eri tilanteissa A:ta vastaan kun viranomaiset ovat pyrkineet perustelemaan näkemystään A:n harjoittamasta väkivallasta ja manipuloinnista.

Hakijan mukaan viranomaisten toiminta antaa viitteitä myös tarkoitushakuisuudesta. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Matinkylän sosiaalipalvelutoimiston pyrkimys vaikuttaa lasten huoltajuutta koskeneeseen tuomioistuinkäsittelyyn. Matinkylän sosiaalipalvelutoimisto otti lapset kiireellisesti huostaan ja sijoitti heidät äidille käräjäoikeuden käsittelyn yhteydessä joulukuussa 2003. Samassa yhteydessä sosiaalityöntekijät lähettivät käräjäoikeudelle omatoimisesti lausunnon, jossa myös otettiin kantaa siihen, mikä käräjäoikeuden ratkaisun tulisi olla. Tällaisten lausuntojen antaminen kuuluu sosiaalitoimen tehtäviin ainoastaan tuomioistuimen pyynnöstä. Myöhemmin Espoon sosiaali- ja terveystieteiden kumosi sosiaalipalvelutoimiston tekemät huostaanottoa ja yhteydenpidon rajoittamista koskevat päätökset. Myös lääninhallitus piti päätöksessään 21.1.2005 huostaanoton perusteita hyvin kiistanalaisina.

Hakijan mukaan edellä esitetystä huolimatta Espoonlahden sosiaalitoimisto toteutti uudestaan lasten kiireellisen huostaanoton 19.5.2005 hovioikeuden käsittelyn yhteydessä. Lapset sijoitettiin äidilleen ja heidän isälleen A:lle haettiin poliisilta väliaikainen lähestymiskielto.

Kuulematta jättäminen

Hakijan mukaan vuosia jatkuneen prosessin eri vaiheissa sosiaaliviranomaiset ovat toistuvasti jättäneet B:n kuulematta tilanteissa, joissa hänellä olisi ollut oikeus tulla kuulluksi. Näin tapahtui esimerkiksi lasten ensimmäisen kiireellisen huostaanoton yhteydessä vuonna 2003. Etelä-Suomen lääninhallitus kiinnitti päätöksessään viranomaisten huomiota asianosaisen oikeuteen tulla kuulluksi (liite 3). Vähemmistövaltuutettu puolestaan katsoi lausunnossaan, että huostaanottopäätöksen tiedoksiantotilanne kokonaisuudessaan synnytti oletettaman etnisestä syrjinnästä (liite 4).

Hakijan mukaan edellä esitetystä huolimatta A jätettiin jälleen kuulematta lasten toista kiireellistä huostaanottoa valmisteltaessa toukokuussa 2005. Viranomaiset järjestivät kuulemistilaisuuden kolmen viikon kuluttua huostaanotosta, mutta myös tuota tapaamista niin A kuin hänen tukihenkilönsä kritisoivat voimakkaasti (liite 7). Tukihenkilön mukaan tilaisuus käytettiin pääasiassa viranomaisten käsitysten esittelyyn.

Epäilyt lapseen kohdistuvasta väkivallasta

Hakijan mukaan vanhempien pitkittyneessä konfliktissa on toistuvasti noussut esille väitteitä lapseen kohdistuvasta väkivallasta. Perhekiiri kärjistyi helmikuussa 2002 kun äiti lähti lasten kanssa turvakotiin ja esitti perusteeksi A:n väkivaltaisuuden. Äidin kertomuksen perusteella A:ta ei otettu sosiaalitoimiston perheneuvolan asiakkaaksi. Sen sijaan A ohjattiin häntä edes tapaamatta Espoossa toimivaan Lyömätön Linja ry:hyn, joka toteuttaa väkivallan katkaisu- ja ehkäisytyötä väkivaltaa käyttäneiden miesten parissa. Päätöksessään 8.6.2005 Helsingin hovioikeus toteaa A:n entisen aviopuolison ilmoituksen helmikuussa 2002 A:n väkivaltaisuudesta olleen ilmeisen perätön väite (liite 8).

Hakijan mukaan väitettyä väkivaltaisuutta ei ole näytetty toteen, mutta siitä huolimatta sosiaaliviranomaiset toimivat edelleen alkuvaiheessa omaksumansa käsityksen pohjalta. Näin tapahtui viimeksi 19.5.2005 kun lapset otettiin kiireellisesti huostaan ja A:lle haettiin lähestymiskieltoa. Viranomaiset toimivat äidin esitettyä väitteitä isän väkivaltaisuudesta. A:ta itseään ei asiassa kuultu.

Lapsia on tutkittu vuosina 2004–2005 Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin lastenpsykiatrian vastaanotolla. Tutkimustulokset eivät anna aihetta epäillä A:ta väkivaltaisuudesta. Molemmat lapset tuovat esiin lämpimiä tunteita ja kiintymystä isää kohtaan. Vanhempi lapsi sen sijaan kertoo äidin lyövän häntä. Hän tuo esille myös isän menettämisen pelkoa (liite 10).

Hakija katsoo, että sosiaaliviranomaiset ovat jättäneet huomiotta A:n tekemät lastensuojeluilmoitukset äidin väkivaltaisuudesta. Huomiotta on jätetty myös lastenpsykiatrian tutkimustulokset ja psykologi D:n 11.2.2005 puhelimitse tekemä lastensuojeluilmoitus. Sosiaaliviranomaisten lausunnossa 6.6.2005 (liite 9) isän tekemät ilmoitukset leimataan ”jatkuviksi, lukuisiksi, perättömiksi ilmoituksiksi” ja kutsutaan isän toimittamaa aineistoa ”ns. asiantuntijoiden” lausunnoiksi. A:n tukihenkilön laatimassa kuulemistilanteen kuvauksessa 13.6.2005 (liite 7) sosiaalityöntekijät ovat todenneet, etteivät he olleet tutustuneet Lastenlinnan lastenpsykiatrien ja psykologien tutkimuksiin pojista, lääkärien sairauskertomuksiin ja epikriiseihin, jotka perustuvat noin neljä kuukautta jatkuneisiin lasten tutkimuksiin ja lasten myönteisiin kertomuksiin ja kiintymiseen isäänsä.

A:n kokemuksen mukaan kyse on sosiaaliviranomaisten asenteellisesta suhtautumisesta ja syrjivistä toimintatavoista maahanmuuttajaa kohtaan. Samanlaisen käsityksen viranomaistoiminnasta on muodostanut myös A:n tukihenkilö (liite 7).

A:n leimaaminen

Hakijan mukaan viranomaisten A:han kohdistamat väitteet väkivaltaisuudesta ja manipulaatiosta sekä yhteistyö äidin kanssa ovat olleet omiaan synnyttämään A:ssa epäluottamusta viranomaisia kohtaan. A on myös leimattu yliaktiiviseksi ja hänen toimintansa todetaan viranomaisia häiritseväksi. Jopa A:n mielenterveys on asetettu kyseenalaiseksi (liitteet 9 ja 10).

Hakijan mukaan tosiasiallisesti kyseessä ovat viranomaisten jatkuvat toimenpiteet, joihin A on katsonut olevansa pakotettu reagoimaan yhä vahvemmin. Kuten Matinkylä-Olarin perhekeskuksen lausunnosta 6.6.2005 ilmenee sosiaalityöntekijät eivät edelleenkään näe omassa toimissaan moitteita sijaa (kiireellinen huostaanotto 15.12.2003), vaikka toimintaa ovat kritisoineet niin lääninhallitus kuin vähemmistövaltuutettu.

Hakijan mukaan A on toki hakenut oikeuksiaan ja tukea erittäin voimakkaasti ja aktiivisesti. A:n asemaan ja asian suuren henkilökohtaiseen merkitykseen nähden hänen toimintaansa voidaan kuitenkin pitää täysin ymmärrettävänä.

Hakijan mukaan asiassa on esitetty vahvoja viitteitä siitä, että Espoon kaupungin sosiaaliviranomaiset ovat toiminnallaan asettaneet A:n epäsuotuisaan asemaan. Vaikka viranomaisten asiassa esittämä tavoite – lasten asema – on sinällään hyväksyttävä, eivät tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ole olleet asianmukaisia taikka oikeasuhteisia.

Hakijan mukaan kaiken kaikkiaan Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen toiminnasta on edellä esitetty selvitystä, joka synnyttää olettaman syrjinnästä. Mikäli syrjintälautakunta toteaisi syrjinnän tapahtuneeksi, Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoiminta tulisi kieltää jatkamasta tai uusimasta syrjinnänkiellon vastaista menettelyään. (15.6.2005 saapunut hakemus LIITE 1)

Hakijan lisäselvitys

Hakija kertoo toimittamassaan lisäselvityksessä, että vähemmistövaltuutetun syrjintälautakunnalle tekemän hakemuksen jälkeen asiassa on tapahtunut seuraavaa:

Espoon käräjäoikeus kumosi 16.6.2005 A:lle asetetun väliaikaisen lähestymiskiellon entisen vaimon suojaksi ja hylkäsi vaatimuksen väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä lasten suojaksi.

Espoon sosiaalitoimi teki 16.6.2005 uudet päätökset lasten huostaanotosta.

Espoon sosiaali- ja terveyslautakunta kumosi 21.6.2005 sosiaali- ja terveystoimen toukokuussa tekemät päätökset lasten kiireellisestä huostaanotosta.

Espoon sosiaali- ja terveyslautakunta hylkäsi 21.6.2005 sosiaali- ja terveystoimen päätösehdotukset yhteydenpidon rajoittamisesta.

Espoon sosiaali- ja terveystoimi teki 11.7.2005 uudet päätökset yhteydenpidon rajoittamisesta.

Hakija katsoo, että vaikka sosiaalilautakunta kumosi 21.6.2005 päätökset toukokuussa 2005 tehdystä kiireellisestä huostaanotosta, jatkuu lasten huostaanotto sosiaalitoimen 16.6.2005 tekemillä uusilla huostaanottopäätöksillä.

Hakijan mukaan heinäkuussa 2005 lasten olisi pitänyt päästä viettämään kesälomaa isän kanssa, mutta lomanvietto estyi sosiaali- ja terveystoimen tehtyä 11.7.2005 uudet päätökset myös yhteydenpidon rajoittamisesta.

Hakijan mukaan Helsingin hovioikeuden vahvistama lasten laaja tapaamisoikeus isään ei siis ole toteutunut. Vaikka käräjäoikeus ja sosiaali- ja terveyslautakunta ovat systemaattisesti kumonnet tai hylänneet kaikki sosiaali- ja terveystoimen tekemät päätökset tai hakemukset, tekee sosiaali- ja terveystoimi hakijan mukaan toistuvasti uusia päätöksiä, joilla estetään lasten ja isän yhteydenpito ja tapaamiset.

Hakijan mukaan A on kertonut saaneensa tavata lapset viimeksi huhtikuussa 2005. Hakija katsoo, että Espoon sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten A:han kohdistama epäsuotuisa kohtelu ja syrjintä jatkuu edelleen ja että se on pitkittyessään muuttunut myös arvovaltakysymykseksi. Tämän johdosta hakijan mukaan Espoon sosiaaliviranomaisten päätöksenteko saa yhä mielivaltaisempia muotoja.

Hakijan mukaan Espoon sosiaali- ja terveystoimen toiminta on vaikuttanut A:n terveydentilaan. Sen heikkenemisestä on seurannut A:lle vaikeuksia hoitaa liiketoimintaansa, joka puolestaan on johtanut taloudellisiin huoliin (15.8.2005 saapunut hakijan lisäselvitys, LIITE 2).

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen vastaus

Syrjintälautakunta pyysi Espoon kaupungilta vastausta vähemmistövaltuutetun hakemukseen 25.7.2005 mennessä. Espoon vastausta ei tullut määräaikaan mennessä.

Syrjintälautakunta pyysi 16.8.2005 Espoon kaupungilta vastausta vähemmistövaltuutetun syrjintälautakunnalle 15.8.2005 toimittamaan A:ta koskevan hakemuksen lisäselvitykseen 5.9.2005 mennessä.

Syrjintälautakunnan pyyntöihin ei saatu Espoon kaupungilta vastausta. Syrjintälautakunta lähetti 12.9.2005 Espoon kaupungille kehotuksen antaa vastauksensa viipymättä.

Espoon kaupunki pyysi vastauksen antamiseen lisää aikaa, jota myönnettiin 10.10.2005 asti.

Vastauksenaan Espoon perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja E on kirjoittanut hakijan esittämiin neljään seikkaan; asennoituminen ja kohtelu, kuulematta jättäminen, epäilyt lapsiin kohdistuvasta väkivallasta sekä A:n leimaaminen, seuraavaa:

Espoolla on vastaajan mukaan suurena muuttovoittokuntana pitkä kokemus maahanmuuttajatyöstä ja yleensä muista kulttuureista tulevien asiakkaiden kanssa työskentelystä. Espoon sosiaalityöntekijät ovat saaneet vuosien varrella paljon koulutusta eri kulttuuritaustaisten ihmisten kohtaamisesta eikä yksikään työntekijä ole voinut välttyä työssään kohtaamasta maahanmuuttajia.

Vastaaja toteaa suhtautuvansa syrjintäkysymykseen erittäin vakavasti. Vastaajan mukaan sosiaalityöntekijöiden ammattikunnassa ihmisten tasavertainen kohtelu liittyy jo humanistiseen peruskoulutukseen ja eettiset kysymykset ovat jatkuvana osana ammattikunnan täydennyskoulutusta.

Vastaajan mukaan A:n ja hänen perheensä kanssa on työskennellyt niin moni espoolainen sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijä, että on täysin kestämaton väittää, että he kaikki olisivat toimineet syrjivästi, puolueellisesti ja asenteellisesti. Lastensuojelupäätökset ovat vaikeita ja niissä perheen ja sosiaalityöntekijän näkemykset asettuvat usein vastakkain kuten A:n tapauksessa, mutta se ei tarkoita, että häntä olisi syrjitty kulttuuritaustansa vuoksi. A:n tapauksessa näkemysristiriitaa on syntynyt lasten edun huomioimisesta ensisijaisena. Sosiaalityössä on korostettu lasten oikeutta vanhempiansa eikä päinvastoin.

Vastaajan mukaan A:n ja hänen perheensä asioita on ennen lääninhallituksen 21.1.2005 tekemää päätöstä (STU 86 A) hoidettu Tapiolan ja Matinkylä-Olarin sosiaali- ja terveyskeskusten alueella 2002–2005 ja 1.3.2005 alkaen Espoonlahden perhekeskuksessa.

Vastaaja toteaa, että lääninhallituksen 21.1.2005 päätöksen jälkeen helmikuussa 2005 perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja ja Matinkylä-Olarin sosiaalityön esimiehet, perheneuvolan psykologi, lakimies ja sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja tapasivat A:n hänen tukihenkilöidensä kanssa. Tapaamisessa käytiin läpi lääninhallituksen päätös ja päätökseen sisältyvät huomautukset Espoon sosiaaliviranomaisten työskentelyn virheistä ja niiden merkitys perheen kanssa työskentelyssä sekä kuultiin A:ta ja hänen tukihenkilöitään asiassa. A toi esille tässä tilaisuudessa ja toistuvasti ennen sitä totaalisen epäluottamuksensa Matinkylä-Olarin työntekijöihin ja vaati perheensä asioiden hoitamisen siirtämistä toiselle alueelle sekä työskentelyn aloittamista "puhtaalta pöydältä". Hän syytti vastaajan mukaan kaikkia kanssaan asioineita työntekijöitä syrjinnästä.

Perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja päätti A:n vaatimuksesta ja arvioituaan jatkotyöskentelyn edellytyksiä siirtää perheen asioiden hoitamisen Espoonlahden alueelle 1.3.2005 alkaen.

Vastaajan mukaan Espoonlahden perhekeskuksen päällikkö, johtava sosiaalityöntekijä ja sosiaalityöntekijät lähtivät työskentelyssään - vastoin kantelussa esitettyä ennakoasennetta - erityisesti avoimesta vuorovaikutuksesta, kuuntelusta ja rehellisestä keskustelusta A:n kanssa. Hänen kanssaan on mm. sovittu erilaisista erityisistä käytännöistä ja toimintatavoista, jotta hänen luottamustaan sosiaalitoimen työskentelyyn saadaan rakennettua. Espoonlahden alueen työntekijät joutuivat hyvin pian huomaamaan, että A:n taholta kohdistuu epäily kaikkeen työntekijöiden toimintaan tai lausumaan. A tarttuu hyvin tarkasti eri sanamuotoihin ja työntekijöiden toteamuksiin epäillen niiden merkityksiä.

Vastaajan mukaan A:lla on ollut tapana asiakkuuden alusta lähtien tuottaa ja toimittaa runsaasti kirjallista materiaalia eri puolille organisaatiota. Hän on vedonnut luottamuspulaan perustason

sosiaaliviranomaisia kohtaan ja ottanut paljon yhteyksiä sosiaali- ja terveystoimen johtoon, eri tason esimiehiin, hallinnon työntekijöihin ja luottamushenkilöihin. Edellä mainittujen tahojen edustajat ovat tavanneet A:ta ja kuulleet häntä sekä ottaneet vastaan kirjallista materiaalia. Puhelinyhteydenotoissa ja tapaamisissa A on tuonut esille hyvää suhdettaan lapsiinsa sekä todisteita puutteista äidin kyvyssä huolehtia lapsista.

Vastaajan mukaan A:n lapset otettiin lastensuojelulain edellytysten vallitessa huostaan kesäkuussa 2005. Tämä oli välttämätöntä lasten fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin takia.

Vastaajan mukaan tämän lisäksi käräjäoikeus on elokuussa 2005 määrännyt A:lle lähestymiskiellon. Muun muassa näiden toimenpiteiden johdosta A kokee joutuneensa epäsuotuisan ja asenteellisen kohtelun kohteeksi. Nämä toimenpiteet on tehty lasten edun näkökulmasta eikä niitä voida pitää kantelussa esitetyn mukaisesti epäasiallisina tai suhteettomina. Lasten etu on asetettava ensisijaiseksi tavoitteeksi.

Vastaajan mukaan A:ta on ennen päätöksentekoa kuultu lain edellyttämällä tavalla. Kuulemiset on dokumentoitu. Huostaanoton aikana sosiaalitoimi on pyrkinyt aktiivisesti sopimaan tapaamisista A:n ja hänen poikiensa kanssa. Tapaamiset eivät kuitenkaan ole onnistuneet poikien vastustuksen vuoksi. Sekä sosiaalityöntekijät että muut asiantuntijat ovat vastaajan mukaan yksimielisiä siitä, että isän ja poikien tapaamiset on tärkeä saada toteutumaan. Lasten voimakkaan vastustuksen vuoksi isälle on ehdotettu tapaamisten käynnistämistä ensin tapaamispaikassa ja vähitellen normaalisti isän kotona tapaamisviikonlopuin. Ainakin kolmea eri tapaamispaikkavaihtoehtoa on tarjottu isälle, ja hän on ollut ensin suostuvainen tapaamisten käynnistämiseen tällä tavoin, mutta asianajajansa neuvosta kieltäytynyt sittemmin jyrkästi tällaisesta järjestelystä. Sosiaalityöntekijät ovat järjestäneet isän ja lasten tapaamiset isän toivomalla tavalla "puolueettomalla maaperällä" esimerkiksi Hermannissa ja Perhepisteessä niin, että Espoon sosiaaliviranomaisia ei ole paikalla. Näihin tapaamisiin isä ei ole asianajajansa neuvosta suostunut.

Vastaajan mukaan A:n asenne sosiaalitoimen työskentelyyn on hyvin negatiivista riippumatta tehdyistä päätöksistä. Hänen kanssaan neuvotteleminen on usein haastavaa hänen hillitsemättömän ja paikoin jopa uhkaavan käytöksensä takia. Haastavasta työskentelystä huolimatta puolueettomuuteen, päätösten perusteluihin, kuulemiseen, tulkin käyttöön, toimenpiteiden juridiseen oikeellisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota lastensuojelussa ja sosiaali- ja terveystoimintakunnan lapsiasiainjaostossa.

Vastaajan mukaan A:n hyvästä suomen kielestä huolimatta, tapaamisiin on pyritty järjestämään mahdollisuuksien mukaan ranskan kielen tulkki. Kaikissa tapaamisissa tulkkiä ei ole ollut. Matinkylä-Olarin alueen päävastuullisilla sosiaalityöntekijöillä on hyvä englannin kielen taito ja A on käyttänyt asioidessaan myös englantia, jonka hallitsee hyvin.

Vastaajan mukaan kantelussa on asetettu kyseenalaiseksi A:n kulttuuritaustan huomioiminen asiointissa. Kantelussa esitetään, että A:n muslimitaustasta johtuvia kasvatustapoja ei ole ymmärretty ja näillä viranomaiset ovat pyrkineet perustelemaan väkivaltaa ja manipulointia. Tämän ei kuitenkaan voida sanoa perustuvan ymmärtämättömyyteen, koska näitä keinoja ei voida pitää asianmukaisina eikä hyväksyttävänä kasvatustapoina.

Vastaajan mukaan A:n epäilyyn syrjinnästä on suhtauduttu vakavasti ja asiasta on keskusteltu paljon sosiaalityöntekijöiden ja esimiesten kanssa. Luottamusta isään pyrittiin rakentamaan myös yhden mies-sosiaalityöntekijän ja mies-psykologin kautta. Työntekijöiden sukupuolella ei ole ollut vaikutusta luottamuksen rakentumiselle.

Vastaajan mukaan työskentely A:n kanssa on ollut poikkeuksellisen intensiivistä ja pitkiä puhelinkeskusteluja on käyty eri tahojen ja A:n välillä päivittäin. Hänen asioidensa hoitamiseen fyysisesti tavaten ja puhelimitse on käytetty aikaa ylivoimaisesti enemmän kuin muiden espoolaisten lastensuojelun asiakasperheiden asioihin.

Vastaajan mukaan A:n kanssa työskentelyssä on pyritty samoihin pelisääntöihin kuin muiden asiakkaiden kanssa. Häntä on ohjattu asioimaan omien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Hänen asioidensa hoitaminen monilla eri tahoilla Espoossa ei ole tarkoituksenmukaista. Liian moni taho on käynyt keskusteluja A:n kanssa hänen asioistaan ja A:lla on taipumus tulkita eri henkilöiden sanomia, jolloin ei ole voitu välttyä myöskään väärinkäsityksiltä. Vastaajan mukaan A:n ja hänen asianajajiensa asiakirjat sisältävät paljon virheellisyyksiä, joita Espoon sosiaali- ja terveystoimi oikaisee lääninhallitukselle marraskuussa 2005 annettavassa selvityksessä.

Perhe- ja sosiaalipalvelujen johto ja lakimiehet sekä potilas- ja sosiaaliasiamies ovat arvioineet sosiaalityöntekijöiden ja perheneuvotyöntekijöiden työskentelyä sekä asiakasta että työntekijöitä kuullen ja asiakirjojen valossa.

Vastaajan mukaan sosiaalityöntekijät eivät ole toimineet tarkoitushakuisesti asettaen A:n epäsuotuisaan asemaan vähemmistövaltuutetun esittämällä tavalla. A:n kokemukset työkeästä kohtelusta ovat syntyneet osin sen seurauksena, että tapaamisille ja puhelinasioinnille on jouduttu asettamaan aikarajoja ja rajaamaan myös keskustelua tiukasti kulloinkin esillä olevaan asiaan. Joskus työntekijä on sulkenut puhelimen onnistumatta lopettamaan pitkää puhelua. Näissä tilanteissa A on esittänyt tyytymättömyytensä kokemaansa kohteluun. Neuvotteluihin on hänen kohdallaan varattu pääsääntöisesti kahden tunnin aika ja sekin on usein ylitetty.

Vastaajan mukaan A:ta ei ole kohdeltu syrjivästi tai asenteellisesti hänen maahanmuuttajataustansa, aktiivisen toimintansa tai muun syyn vuoksi Espoon sosiaaliviranomaisten taholta (19.10.2005 saapunut Espoon kaupungin vastaus LIITTEENÄ 3).

Vähemmistövaltuutetun vastaselitys

Hakija katsoo, että se on esittänyt hakemuksessaan ja sen liitteissä (1673/65/2004 TM) syrjintäolettaman tueksi konkreettista selvitystä, joka perustuu asiakirjoihin ja eri tilanteissa läsnä olleiden tukihenkilöiden lausuntoihin.

Hakija katsoo, että sosiaali- ja terveystoimi kiistää vastauksessaan, että syrjintää olisi tapahtunut, mutta ei kumoakaan eikä edes pyri kumoamaan valtuutetun esittämää näyttöä syrjintäolettaman syntymisestä viranomaistoiminnassa.

Hakijan mukaan Espoon sosiaali- ja terveystoimen vastaus perustuu väittämään siitä, että syrjintää ei olisi tapahtunut. Lisäksi vastaajan vastauksessa tuodaan esille lasten etu, A:n epäluuloisuus ja hankaluus asiakkaana sekä se, että sosiaalityöntekijät eivät ole toimineet tarkoitushakuisesti.

Hakijan mukaan viranomaistoiminnalle on annettu sosiaali- ja terveystoimen vastauksessa hyväksyttävältä kuulostava peruste: lasten etu. Käytännössä viranomaisten toimenpiteet ovat kuitenkin hakijan mukaan olleet ylimitoitettuja, epäasianmukaisia ja Helsingin hovioikeuden huoltajuspäätöksen 8.6.2005 vastaisia. Lasten etu ei ole toteutunut, vaan lapset on sosiaaliviranomaisten toimin eristetty isästään. Lisäksi viranomaisten toiminta on ollut hakijan mukaan hakemuksessa osoitetulla tavalla A:ta syrjivää.

Hakijan mukaan sosiaali- ja terveystoimen vastaus pyrkii myös syyllistämään syrjinnän kohteen. Vastauksessa kuvataan A:n "totaalista epäluottamusta" ja "hyvin negatiivista asennetta sosiaalitoimen työskentelyyn". A:n epäluottamus ja negatiivinen suhtautuminen ovat kuitenkin olleet täysin aiheellisia. A:n väitetyllä epäluottamuksella ei voi myöskään perustella Espoon sosiaalitoimen omaa menettelyä. Hallintotoimen tulee toimia yhdenvertaisesti riippumatta kunkin työntekijän anti- tai sympatiasta asiakasta kohtaan.

Hakijan mukaan tapauksen lähtökohtana on lasten äidin vuonna 2002 esittämä väite A:n väkivaltaisuudesta. Hakijan mukaan väitettä ei ole millään tavalla selvitetty tai todennettu, vaan A:n pyytäessä sosiaalitoimen apua hänet ohjattiin - häntä edes tapaamatta - Lyömätön Linja ry:hyn. Sosiaalitoimi asettui hakijan mukaan lasten huoltajuus- ja tapaamiskiistoissa yksipuolisesti lasten äidin tueksi eikä muuttanut omaksumaansa linjaa lääninhallituksen lukuisien moitteiden (päätös 21.1.2005), vähemmistövaltuutetun lausunnon (23.2.2005) eikä hovioikeuden huoltajuuspäätöksen (8.6.2005) jälkeenkään.

Hakijan mukaan sosiaali- ja terveystoimen vastauksessa todetaan, että sosiaalityöntekijät eivät ole toimineet tarkoitushakuisesti. Yhdenvertaisuuslaissa kielletyn syrjinnän ei kuitenkaan tarvitse olla tahallista tai edes tuottamuksellista. Myös tahaton ja tiedostamaton syrjintä ovat yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää. Sosiaalityöntekijöillä on ollut lisäksi useita mahdollisuuksia oikaista toimintaansa, esimerkiksi vähemmistövaltuutetun lausunto (23.2.2005) keskittyy nimenomaan tarkastelemaan toiminnan syrjivää luonnetta. (7.11.2005 saapunut vähemmistövaltuutetun vastaselitys LIITTEENÄ 4).

Esittelijän esitys

Syrjintälautakunnan tulee kieltää Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen viranomaisia syrjimästä A:ta hänen kulttuuritaustansa ja äidinkielsä perusteella.

Perustelut

Hakija on esittänyt, että Espoon kaupungin sosiaali- ja terveysviranomaisten toiminta A:ta kohtaan on ollut asenteellista, puolueellista ja syrjivää ja että A on näin joutunut epäsuotuisan kohtelun kohteeksi. A on hakijan mukaan tullut sosiaaliviranomaisten keskuudessa leimatuksi.

Hakijan mukaan syynä sosiaaliviranomaisten menettelyyn on ollut A:n kulttuuritausta, kieli ja A:han aiheetta kohdistuneet väkivaltaepäilyt. Hakija on esittänyt, että sosiaaliviranomaisten toimin A:n lapset on eristetty isästään käräjäoikeuden ja hovioikeuden päätösten vastaisesti ja että A:ta ei ole kuultu ennen viranomaistoimenpiteitä.

Vastaaja on todennut, että Espoon sosiaali- ja terveystoimi ei ole syrjinyt A:ta hänen kulttuuritaustansa vuoksi ja näkemysristiriita on syntynyt sen vuoksi, että sosiaaliviranomaiset ovat pitäneet lasten edun huomioimista ensisijaisena.

Vastaajan mielestä sosiaaliviranomaisen toimenpiteet on tehty A:n lasten edun näkökulmasta eikä niitä voi pitää A:han nähden epäasiallisina ja suhteettomina.

Vastaaja on muun ohessa vedonnut siihen, että A on asiakkuutensa alusta lähtien ollut asiakkaana hankala. Lisäksi A on toimittanut runsaasti eri puolille sosiaalitoimen organisaatiota materiaalia ja ottanut myös paljon yhteyksiä eri sosiaali- ja terveystoimen henkilöihin.

Vastaajan mukaan A:n ja viranomaisten tapaamisiin on pyritty järjestämään ranskan kielinen tulkki, mutta kaikissa tapaamisissa tulkkia ei vastaajan mukaan ole ollut.

Vastaaja on katsonut, että A:n kanssa työskentelyssä on pyritty samoihin pelisääntöihin kuin muiden asiakkaiden kanssa.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan etnisen alkuperän perusteella tapahtuvaan syrjintään, kun kysymys on sosiaali- ja terveyspalveluista. Laissa säädetyn syrjintäkiellon mukaisesti ketään ei saa syrjiä etnisen tai kansallisen alkuperän perusteella. Välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan tai jotakuta on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoa voi rikkoa niin aktiivinen toiminta kuin toimimatta jättäminenkin. Yhdenvertaisuuslain noudattamista voidaan vaatia kaikilta, jotka joko ovat osallistuneet syrjivään päätöksentekoon tai joiden olisi syrjinnästä tiedon saatuaan tulleet ryhtyä toimenpiteisiin lainvastaisen asiantilan korjaamiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 4 § 1 momentin mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan (sivu 48) yhdenvertaisuuden edistämismääräyksellä tarkoitetaan sitä, että viranomaisten tulee omassa toiminnassaan ottaa lain tarkoitus huomioon esimerkiksi suunnittelussa, voimavarojen kohdentamisessa, valvonnassa, työkäytäntöjä kehitettäessä sekä soveltamisohjeita laadittaessa ja uudistettaessa. Tavoitteellisuudella ja suunnitelmallisuudella tarkoitetaan sitä, että lain tarkoituksen edistämisen tulee olla johdonmukaista ja pitkäjänteistä.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

A:n tekemään kanteluun Etelä-Suomen lääninhallitus on 21.1.2005 antamassaan päätöksessä ilmaissut käsityksensä siitä, että A:n lasten kiireellisten huostaanottojen perusteet ovat olleet hyvin kiistanalaiset. Lääninhallituksen mukaan oli jäänyt näyttämättä, että A:n lapsia olisi uhannut sellainen vakava ja välitön vaara, jonka vuoksi lapset olisivat olleet kiireellisen huostaanoton tai sen jatkamisen tarpeessa. Lääninhallitus katsoi, ettei Espoon sosiaali- ja terveyslautakunnan Matinkylän-Olarin aluejaosto ole toiminut hallintolain mukaisesti jättäessään A:n lasten kiireellisten huostaanotto päätösten kumoamista koskevan päätöksensä perustelematta.

Lääninhallitus on myös kiinnittänyt huomiota A:n oikeuteen tulla kuulluksi ennen päätöstä huostaanotosta sekä viranomaisen tulkitsemisvelvollisuuteen.

Lautakunta toteaa, että Espoon kaupungin vastauksessa ei ole otettu kantaa hovioikeuden ja lääninhallituksen ratkaisuihin, joissa tapahtumat on konkretisoitu.

Lautakunta toteaa, että sittemmin paikkansa pitämättömiksi osoitetut väitteet A:n harjoittamasta perheväkivallasta eivät ole muuttaneet Espoon sosiaaliviranomaisten A:n etniseen ja kulttuuritaustaan perustuvaa asennoitumista. Tätä suhtautumista viranomaiset eivät ole

muuttaneet edes Helsingin hovioikeuden 8.6.2005 antaman ratkaisun jälkeen, jossa A:n väitetty väkivaltaisuus on hovioikeuden mukaan ollut ilmeisen perätön väite.

Hakemuksessa on esitetty, että A:n kulttuurista taustaa ei ole ymmärretty tai sitä ei ole haluttu ymmärtää. Esimerkiksi muslimitaustasta johtuvia kasvatustapoja on hakijan mukaan käännetty eri tilanteissa A:ta vastaan, kun viranomaiset ovat pyrkineet perustelemaan näkemystään A:n harjoittamasta väkivallasta ja manipuloinnista. Vastaja on tähän hakijan väitteeseen todennut, ettei edellä mainitun voida sanoa

perustuvan ymmärtämättömyyteen, koska hakijan tarkoittamia keinoja ei voida pitää asianmukaisina eikä hyväksyttävinä kasvatustapoina.

Syrjintälautakunta katsoo, että Espoon sosiaali- ja terveystoimi ei ole esittänyt yhdenvertaisuuslaissa säädetyn jaetun todistustaakan mukaisesti omaa näyttöään siitä, ettei syrjintäkieltoa olisi rikottu niissä konkreettisissa tilanteissa, jotka vähemmistövaltuutettu hakemuksessaan on esittänyt syrjintäolettan tuelleksi.

Syrjintälautakunta katsoo näytetyksi, että Espoon sosiaali- ja terveystoimen toiminta on ollut hakijan väittämin tavoin A:ta kohtaan asenteellista ja syrjivää.

Syrjintälautakunnan päätös

Syrjintälautakunta kieltää Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimea syrjimästä A:ta hänen etnisen taustansa perusteella.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki 2 §:n 2 momentin 1) kohta, 4 §:n 1 momentti, 6 §, 13 §:n 1 momentin 2) kohta, 17 §,

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) 4 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.